

KOHTUOTSUS

EESTI VABARIIGI NIMEL

Kohus	Tallinna Ringkonnakohus, kriminaalkolleegium
Otsuse tegemise kuupäev, koht ja asja läbivaatamise viis	4. veebruar 2026, Tallinn, kirjalik menetlus
Väärteoasja number	4-25-4090
Kohtukoosseis	Eesistuja Markus Kärner, liikmed Sten Lind ja Andres Parmas
Kohtuasi	XX-i väärteoasi karistusseadustiku (KarS) § 275 lg 1 ja liiklusseaduse (LS) § 224 lg 2 järgi
Vaidlustatud kohtulahend ja menetluse liik	Pärnu Maakohtu 7. novembri 2025. a otsus
Kaebuse esitaja ja kaebuse liik	Menetlusaluse isiku XX-i apellatsioon
Kohtuväline menetleja	Politsei- ja Piirivalveamet
Kohtuvälise menetleja esindaja	Politsei- ja Piirivalveamet Lääne prefektuuri Kuressaare politseijaoskonna menetlusgrupi uurija Ilme Õunapuu
Menetlusalune isik	XX

RINGKONNAKOHUS OTSUSTAB:

1. Tunnistada väärteomenetluse seadustiku § 205 lg 1 põhiseadusega vastuolus olevaks ning jätta see kohaldamata osas, milles see näeb ette, et kui süüdlane oli kohtumenetluse ajaks kinni peetud ja kohtuotsuse täitmist ei ole edasi lükatud vastavalt väärteomenetluse seadustiku §-le 209, pööratakse kohtuotsus aresti mõistmise kohta täitmisele viivitamata pärast selle tegemist.
2. Tunnistada Pärnu Maakohtu 7. novembri 2025. a otsus õigusvastaseks osas, millega XX-ile mõistetud arest pöörati täitmisele viivitamatult.
3. Muus osas jätta Pärnu Maakohtu 7. novembri 2025. a otsus muutmata.
4. XX-i apellatsioon jätta rahuldamata.

5. Edastada kohtuotsus põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamiseks Riigikohtule.
6. Põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistatud seaduse väljavõte:

Väärteomenetluse seadustiku [RT I 2002, 50, 313; RT I, 05.07.2025, 19] § 205 lg 1:

„§ 205. Aresti täitmisele pööramine

(1) Kui kohtuotsuse täitmist ei ole edasi lükatud vastavalt käesoleva seadustiku §-le 209 ja süüdlane oli kohtumenetluse ajaks kinni peetud, pöörab kohtuotsust täitmisele pöörav maakohtunik kohtuotsuse aresti mõistmise kohta täitmisele viivitamata pärast selle tegemist. Kohtuotsuse koopia märkega otsuse jõustumise kohta saadetakse kohtuotsuse teinud kohtu asukohajärgsele või süüdlase, sealhulgas tegevvälase ja reservvälase elukohajärgsele arestimajale või vanglale või ajateenijale mõistetud aresti puhul Kaitsevæele.“

EDASIKAEBAMISE KORD

Ringkonnakohtu otsuse saab vaidlustada Riigikohtus esitades selle peale kassatsiooni. Kassatsioon esitatakse Riigikohtule kirjalikult 30 päeva jooksul alates Riigikohtu põhiseaduslikkus järelevalve korras tehtud lahendi kuulutamisest (VTMS § 156 lg-d 1 ja 4¹). Kassatsiooni esitamise õigus on menetlusaluse isiku advokaadist kaitsjal, kohtuvälisel menetlejal või tema advokaadist esindajal.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

Maakohtu otsus

1. Pärnu Maakohtu 7. novembri 2025. a otsusega tunnistati XX süüdi LS § 224 lg-s 2 ning KarS § 275 lg-s 1 sätestatud väärtegude toimepanemises. LS § 224 lg 2 järgi karistas kohus XX-i arestiga 15 päeva ning KarS § 275 lg 1 järgi arestiga 10 päeva. Kohus määras, et kohtuotsus aresti osas pööratakse täitmisele viivitamata.
2. LS § 224 lg 2 järgi tunnistati XX süüdi selles, et ta juhtis 6. novembril 2025 kell 1.35 Saaremaa vallas Saare maakonnas Risti-Virtsu-Kuivastu-Kuressaare maantee 137. kilomeetril mootorsõidukit juhile keelatud seisundis, kui tema väljahingatavas õhus oli alkoholi mitte vähem kui 0,57 mg/l. Tõendusliku alkomeetri mõõtetulemus 0,62mg/l +/- 0,05mg/l.
3. KarS § 275 lg 1 järgi tunnistati XX süüdi selles, et ta samal kuupäeval ja samas kohas kell 1.50 solvas avalikku korda kaitsvat võimuesindajat, ametiülesandeid täitvat politseiametnikku seoses tema ametikohustuste täitmisega.
4. Maakohus kuulutas 7. novembril 2025 üksnes otsuse resolutiivosa. Maakohus koostas otsuse tervikteksti 24. novembril 2025 ning see toimetati XX-ile kätte 26. novembril 2025.

XX-i apellatsioon

5. Enne otsuse tervikteksti valmimist, 10. novembril 2025, esitas XX Tallinna Ringkonnakohtule maakohtu otsuse peale lihtkirjaga apellatsiooni. See jõudis ringkonnakohtusse 18. novembril 2025.

6. Apellatsioonis tunnistas XX enda eksimust ning palub vähendada talle mõistetud karistust. Apellant kirjeldab oma isikliku elu raskusi ning palub vähendada talle mõistetud arestipäevi. Apellatsioonis märgitakse, et XX-il on kodus koer, kelle pärast on aresti kandmise ajal suur mure. Maakohtu poolt välja toodud Soome karistused on ammu aegunud ning nende aluseks olnud teod on toime pandud umbes 10 aastat tagasi.

Menetlus ringkonnakohtus

7. Tallinna Ringkonnakohus võttis 26. novembril 2025 Pärnu arestimajaga ühendust ning palus XX-ilt välja selgitada, kas tema koer on – nii nagu apellatsioonis väidetud – järelevalveta. Samal päeval teavitas Pärnu arestimaja kohut, et XX-i väitel koeraga tegeletakse.
8. Tallinna Ringkonnakohus teavitas XX-i 3. detsembri 2025. a kirjaga, et apellatsioonitähhtaeg lõppeb alles 11. detsembril 2025 ning ringkonnakohus saab apellatsiooni läbi vaadata alates 12. detsembrist 2025. Ringkonnakohus selgitas, et apellatsiooni läbi vaatamiseks on tarvis teada, kas XX on nõus apellatsiooni läbi vaatamisega kirjalikus menetluses ning kas XX soovib kaitsjat.
9. Vastuseks ringkonnakohtu 5. detsembri 2025. a järelepärimisele ei teavitanud XX soovist, et asja arutataks kirjalikus menetluses, samuti ei soovinud ta kaitsjat.
10. Kohtuväline menetleja kinnitas 20. detsembril 2025, et on nõus asja läbi vaatamisega kirjalikus menetluses.
11. Tallinna Ringkonnakohus võttis apellatsiooni 22. detsembril 2025. a menetlusse. Kohus andis pooltele võimaluse võtta seisukoht järgmistes küsimustes:
 - 1) Kas VTMS § 205 lg 1 on kooskõlas PS § 22 lg-s 1 sätestatuga, mille kohaselt ei tohi kedagi käsitada kuriteos süüdi olevana enne, kui tema kohta on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus?
 - 2) Kas VTMS § 205 lg 1 on kooskõlas PS § 24 lg-s 5 sätestatud edasikaebeõigusega, arvestades eriti praegusi asjaolusid, kus apellatsioonitähhtaeg lõppes pärast aresti alt vabanemist ning ringkonnakohus ei saa apellatsiooni enne apellatsioonitähhtaja lõppu menetlusse võtta (vt ka koos viidetega Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale – TlnRngK 30.09.2024, [4-24-2161](#), p 28)?
 - 3) Milline PS § 20 lg-s 2 nimetatud vabaduse võtmise alustest lubab vabaduse võtta VTMS § 205 lg-s 1 sätestatud alustel? Kas VTMS § 205 lg 1 on selle alusega kooskõlas?

Kohtuvälise menetleja seisukoht

12. Kohtuväline menetleja leiab, et VTMS § 205 lg 1 ei ole põhiseadusega vastuolus, sest aresti täitmisele pööramist saab ka edasi lükata. Seega pole viivitamatu täitmine kategooriline ning kui menetluslune isik esitab oma põhjendused kohtuistungil, saab kohus neid kaaluda.
13. Ringkonnakohus on mitmes asjas hinnanud maakohtu poolt mõistetud karistust peale aresti kandmist. Ta ei saa küll karistust vähendada, kuid saab hinnata, kas otsus oli õiguspärane. Vajaduse korral saab hüvitada süüteoga tekitatud kahju.

RINGKONNAKOHTU SEISUKOHT

(I) Sissejuhatus

14. Ringkonnakohus jätab apellatsiooni rahuldamata, sest XX-ile mõistetud karistus on põhjendatud ja seaduslik **(II)**. Samas leiab kolleegium väljaspool kaebuse piire, et väärtemenetluse seadustiku (VTMS) § 205 lg 1 on Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) §-ga 20, § 22 lg-ga 1 ning § 24 lg-ga 5 vastuolus osas, milles see näeb ette, et kui süüdlane oli kohtumenetluse ajaks kinni peetud ja kohtuotsuse täitmist ei ole edasi lükatud vastavalt VTMS §-le 209, pööratakse kohtuotsus aresti mõistmise kohta täitmisele viivitamata pärast selle tegemist. Ringkonnakohus jätab põhiseadusevastase normi kohaldamata ning tunnistab maakohtu otsuse õigusvastaseks osas, millega maakohus otsustas aresti viivitamata täitmisele pöörata **(III)**. Muus osas jääb maakohtu otsus muutmata.

(II) XX-ile mõistetud karistus

15. Ringkonnakohtu hinnangul on maakohtu otsus XX-ile karistuse mõistmise osas seaduslik ja põhjendatud. Ka osutusi alusetuks XX-i väited selle kohta, et tema koer on järelevalveta (vt ringkonnakohtu otsuse p 7). Apellatsioon jääb rahuldamata.
16. Apellatsioonis vaidlustab XX maakohtu otsusega mõistetud karistuse määra ning taotleb arestipäevade vähendamist. XX märgib, et kahetseb rikkumisi ning juhtunu oli tema elus pigem erandlik sündmus.
17. Ringkonnakohtu hinnangul ei anna apellatsiooni väited alust maakohtu otsuse tühistamiseks. Kohtul on karistuse mõistmisel ulatuslik kaalutusruum, millesse sekkumine on erandlik (vt pikemalt RKKK 26.01.2021, [1-19-4150/132](#), p-d 26-28). Kolleegium on seisukohal, et maakohus põhjendas karistuse liigi ja määra valikut piisavalt ning jäi seadusega lubatud kaalutusruumi piiresse. Ringkonnakohus ei tuvasta materiaalõiguse ebaõiget kohaldamist, mis oleks toonud kaasa XX-i süüle mittevastava karistuse mõistmise.
18. KarS § 48 kohaselt võib kohus mõista väärteo eest aresti kuni 30 päeva. Maakohus karistas XX-i kahe eraldi väärteo toimepanemise eest KarS § 63 lg 3 alusel, s.o LS § 224 lg 2 järgi arestiga 15 päeva ja KarS § 275 järgi arestiga 10 päeva. Neist esimene karistus jääb sanktsiooni keskmisesse määra ja teine alla keskmist määra.
19. LS § 224 lg 1 puhul ei olnud XX-il tuvastatud alkoholijoove väike, vaid arvestatav. Eeskätt see osutaski kohtu jaoks tema keskmisele süüle. KarS § 275 puhul olid XX-i solvangud politseiametniku suunas sedavõrd intensiivsed, et ei anna samuti alust rääkida väiksest teosüüst. Kuna maakohtu menetluses XX kahetsust ei avaldanud, siis kohus karistust kergendavad asjaolusid ei tuvastanud. Kuigi apellant väljendab rahulolematust, et kohus tugines tema välisriigi karistustele, arvestas kohus XX-i varasemaid karistusi, sh karistusi välisriigis, karistusliigi valikul. XX-i on korduvalt karistatud kriminaal-, kui väärteokorras, sh liiklusrikkumiste eest. Maakohus tugines sellele, et eelnevast hoolimata on XX jätkanud süütegude toimepanemist, sealjuures on varasemad rahatrahvid jäänud tasumata. Neid asjaolusid arvestades oli XX-i arestiga karistamine arestiga õigustatud sõltumata sellest, milline tähtsus omistada talle aastaid tagasi välisriigis mõistetud karistustele.
20. Eespool toodud põhjustel jätab ringkonnakohus maakohtu otsuse XX-ile mõistetud karistuse osas muutmata ning apellatsiooni rahuldamata.

(III) VTMS § 205 lg 1 põhiseaduspärasus

(1) Sissejuhatus

- 21.** XX peeti kinni 6. novembril 2025 kell 01.56 (tl 6) ning teda ei vabastatud enne kohtuotsuse kuulutamist. Maakohus kuulutas 7. novembril 2025 üksnes kohtuotsuse lõpposa, karistas XX-i kahe väärteo eest kokku 25 päeva arestiga ning määras, et karistus aresti osas pööratakse täitmisele viivitamatult. 9. novembril 2025 allkirjastas XX apellatsiooniteate. See jõudis maakohtusse 13. novembril. 10. novembril 2025, hoolimata sellest, et maakohus ei olnud veel tervikotsust koostanud, esitas XX Tallinna Ringkonnakohtule apellatsiooni, mis jõudis ringkonnakohtusse 18. novembril. Maakohus koostas otsuse tervikteksti 24. novembril 2025 ning see toimetati arestimajas viibivale XX-ile kätte 26. novembril 2025. Sellest päevast hakkas kulgema apellatsioonitähtaeg. XX vabastati 1. detsembril 2025, sest talle mõistetud karistus – 25 päeva aresti – sai kantud. Apellatsiooni esitamise viimane päev oli 11. detsember 2025.
- 22.** Ringkonnakohus saab apellatsiooni põhjendatust hinnata alles pärast apellatsioonitähtaja möödumist (vt RKKK 04.04.2017, [3-1-1-5-17](#), p-d 6-7). Nagu eespool märgitud, oli apellatsiooni esitamise viimaseks tähtajaks 11. detsember 2025, st ringkonnakohus sai apellatsiooni põhjendatust hindama asuda kõige varem 12. detsembril. XX vabanes oma 25-päevase aresti kandmiselt 1. detsembril, st enne, kui ringkonnakohtul olnuks ka põhimõtteliselt võimalus tema apellatsioonkaebust lahendada. Sealjuures kandis XX suurema osa oma arestist ajal, mil kohus ei olnud isegi tervikotsust koostanud.
- 23.** XX-i aresti viivitamata täitmisele pööramisel ei teostatud kaalutlusõigust, sh ei tinginud aresti kohest täitmisele pööramist karistuse kandmisest kõrvale hoidmise ega uute õigusrikkumiste toimepanemise oht, sest aresti viivitamata täitmisele pööramise nägi ette VTMS § 205 lg 1. Ehkki VTMS terminoloogia järgi oli maakohtu otsus aresti mõistmise osas jõustunud (vt VTMS § 199 lg 3), ei olnud see lõplik, sest seda sai ringkonnakohtus (ja hiljem Riigikohtus) vaidlustada. Seega kandis XX karistust otsuse alusel, mida sai veel korrakohases kaebemenetluses vaidlustada, suurem osa karistusest kanti üksnes kohtu resolutiivotsuse alusel ning ringkonnakohtul ei olnud isegi teoreetilist võimalust apellatsioonkaebuse läbi vaatamiseks enne, kui XX oli talle mõistetud 25-päevase aresti tervikuna ära kandnud.
- 24.** Tallinna Ringkonnakohtu varasemas praktikas on ka VTMS § 205 lg 2 kohaldamisel (st vabaduses viibiva süüdlase aresti täitmisele pööramise otsustamisel, kus maakohtul on kaalutlusõigus) peetud oluliseks, et maakohus ei määra aresti täitmisele pööramise tähtaega selliselt, et aresti kandmisele tuleks asuda enne edasikaebemenetluse ammendamist. Ringkonnakohus on leidnud, et vastasel juhul riivatakse ebaoproportsionaalselt PS § 24 lg-s 2 sätestatud põhiõigust (TlnRngK 30.09.2024, [4-24-2161](#), p 28 ja 30.10.2024, [4-24-1970](#), p 21).
- 25.** Eeltoodud asjaolude valguses tõusetus väärteoasja lahendades kahtlus VTMS § 205 lg 1 kooskõlas põhiseadusega.¹
- 26.** Kui VTMS § 205 lg 1 on põhiseadusega vastuolus ning tulnuks jätta kohaldamata, on XX-ile mõistetud aresti viivitamatu täitmisele pööramine käsitatav olulise menetlusõiguse rikkumisena VTMS § 150 lg 2 mõttes, millega raskendati XX-i olukorda ning rikuti tema

¹ VTMS § 205 lg 1 võimalikule põhiseadusevastasusele on õiguskirjanduses viidatud juba 2018. aastal: M. Kärner, S.-K. Noot. Süüdistatava edasikaebeõigus ning apellatsioonimenetluses kohalduvad põhiõigused. – Juridica 9/2018, lk 691.

õigusi. VTMS § 146 lg 2 järgi ei ole ringkonnakohus sellise menetlusõiguse rikkumise tuvastamisel kaebuse piiridega seotud.

(2) Normi asjassepuutuvus

27. VTMS § 205 lg 1 sätestab:

„§ 205. Aresti täitmisele pööramine

(1) Kui kohtuotsuse täitmist ei ole edasi lükatud vastavalt käesoleva seadustiku §-le 209 ja süüdlane oli kohtumenetluse ajaks kinni peetud, pöörab kohtuotsust täitmisele pöörav maakohtunik kohtuotsuse aresti mõistmise kohta täitmisele viivitamata pärast selle tegemist. Kohtuotsuse koopia märkega otsuse jõustumise kohta saadetakse kohtuotsuse teinud kohtu asukohajärgsele või süüdlase, sealhulgas tegevvälase ja reservvälase elukohajärgsele arestimajale või vanglale või ajateenijale mõistetud aresti puhul Kaitsevæle.“

28. VTMS § 209 lg 1 sätestab:

„§ 209. Väärteo eest karistusena kohaldatud rahatrahvi ja aresti täitmisele pööramise edasilükkamine

(1) Kui on asjaolusid, mille tõttu ei ole viivitamatult võimalik täita väärteo eest karistusena kohaldatud aresti, võib lahendit täitmisele pöörav maakohus süüdlase avalduse alusel oma määrusega aresti täitmisele pööramise edasi lükata, märkides määrukses edasilükkamise alguse ja lõpu kuupäeva.“

29. Konkreetse normikontrolli menetluses saab põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistada üksnes kohtuasja lahendamisel asjassepuutuva sätte põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 9 lg 1 ja § 14 lg 2 esimese lause tähenduses. Asjassepuutuv on säte, mis on kohtuasja lahendamisel otsustava tähtsusega ehk mille põhiseadusele mittevastavuse ja kehtetuse korral peaks kohus asja lahendades otsustama teisiti kui põhiseadusele vastavuse korral (vt koos viitega RKPJK 31.01.2025, [5-24-30](#), p 23).

30. Kuna kolleegiumi hinnangul võidi XX-i õigusi rikkuda aresti viivitamatu täitmisele pööramisega VTMS § 205 lg 1 järgi, saab selle normi põhiseaduspärasust hinnata üksnes siis, kui maakohus kohaldas sätet õigesti ega jätnud ekslikult kasutamata mõnd seaduses sätestatud võimalust jätta arest viivitamatult täitmisele pööramata.

31. Ringkonnakohus leidis eespool, et maakohus ei eksinud, kui karistas XX-i arestiga.

32. VTMS § 205 lg 1 järgi pöörab kohtuotsust täitmisele pöörav maakohtunik kohtuotsuse aresti mõistmise kohta täitmisele viivitamata pärast selle tegemist, kui täidetud on kaks tingimust: 1) kohtuotsuse täitmist ei ole edasi lükatud vastavalt VTMS §-le 209 ning 2) süüdlane oli kohtumenetluse ajaks kinni peetud.

33. XX peeti kinni 6. novembril 2025 kell 01.56 (tl 6) ning teda ei vabastatud enne kohtuotsuse kuulutamist 7. novembril 2025. Kolleegiumil ei tõusetu kahtlusi tema kinnipidamise õiguspärasuses.

34. VTMS § 209 lg 1 järgi võib viivitamatult täitmisele kuuluva aresti (VTMS § 205 lg 1) täitmisele pööramise maakohus edasi lükata, kui 1) on asjaolusid, mille tõttu ei ole aresti viivitamatult võimalik täita ning 2) süüdlane taotleb seda (*süüdlase avalduse alusel*).
35. Kolleegiumi arvates ei andnud VTMS § 209 lg 1 praegusel juhul maakohtule alust aresti täitmisele pööramise edasi lükkamiseks. VTMS § 205 lg 1 ja § 209 lg 1 teksti kõrvutamisel on ilmne, et seadusandja on VTMS § 205 lg-s 1 soovinud sätestada üldreegli, mille kohaselt pööratakse arest koheselt täitmisele ning VTMS § 209 lg 1 mõte on võimaldada aresti täitmise erandlikku edasilükkamist juhul, kui aresti kohene täitmine võiks süüdlasest tulenevaid asjaolusid arvestades tema (või ka mõne kolmanda isiku) õigusi ebaproportsionaalselt riivata. Nendeks põhjusteks võib ennekõike olla tervislik seisund, lähedase hooldamise vajadus, olulise elukorraldusliku küsimuse lahendamine jpm. Ehkki kohus peab eelistama sätte põhiseaduskonformset tõlgendust, ei ole VTMS § 209 lg-s 1 sätestatud *asjaoludena* võimalik käsitada üldist tõdemust, et aresti kohene täitmisele pööramine oleks põhiseadusevastane. Vastupidisel juhul tõlgendatakse VTMS § 205 lg-s 1 sätestatud üldreegel sisutühjaks. Oluline on seegi, et VTMS § 209 lg 1 järgi saab aresti täitmisele pööramist edasi lükata üksnes süüdlase taotlusel. XX sellist taotlust ei esitanud. Sellise taotlusena ei saa käsitada ka kohtuistungil tehtud avaldust koera järgi hoolitsemise kohta, sest nagu selgitas istungil kohtuvälise menetleja esindaja (tl 16) ning milles veendus ringkonnakohus eelmenetluses (vt ringkonnakohtu otsuse p 7), ei olnud koer tegelikult järelevalveta. Veelgi enam, XX-ile ei olnud kohtumenetluse ajal teada, et kohus teda arestiga karistab. Kolleegium kahtleb selleski, et ta võis teada sellest, et kui kohus teda arestiga karistab, pööratakse see viivitamata täitmisele.
36. Järelikult tuli maakohtul VTMS § 205 lg 1 esimese lause järgi XX-ile mõistetud arest viivitamatult täitmisele pöörata. Kui VTMS § 205 lg 1 esimene lause tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks ning jätta kohaldamata, ei tuleks XX-ile mõistetud aresti viivitamatult täitmisele pöörata. Sel juhul tuleks arest analoogia korras pöörata täitmisele VTMS § 205 lg-s 2 sätestatud korras pärast seda, kui kohtuotsus on lõplik. Üksiti tähendaks VTMS § 205 lg 1 põhiseadusevastasus seda, et aresti viivitamatu täitmisele pööramisega rikuti XX-i õigusi. Järelikult on VTMS § 205 lg 1 asjassepuutuv säte.

(3) VTMS § 205 lg-s 1 tulenev põhiõiguste riive

37. Kolleegiumi arvates riivab VTMS § 205 lg-s 1 sätestatu PS § 20 lg-s 1, § 22 lg-s 1 ning § 24 lg-s 5 sätestatud põhiõigusi.

(a) PS § 20: õigus vabadusele ja puutumatusale

38. PS § 20 lg 1 sätestab igaühe õiguse vabadusele ja isikupuutumatusale. Aresti täitmisele pööramine on käsitatav vabaduse võtmisena. Seega riivab see PS § 20 lg-s 1 sätestatud põhiõigust füüsilisele vabadusele ehk isikuvabadust (RKÜK 19.12.2024, [5-24-3/23](#), p 46).

(b) PS § 22 lg 1: süütuse presumptsioon

39. PS § 22 lg 1 järgi ei tohi kedagi käsitada kuriteos süüdi olevana enne, kui tema kohta on jõustunud süüdimõiste kohtuotsus. Põhiõigus süütuse presumptsioonile kohaldub samaväärselt ka väärtegude korral (vt nt RKHK 31.03.2025, [3-23-2858/48](#), p 25.1). PS § 22 lg-s 1 sätestatud põhiõiguse kaitseala hõlmab mistahes süüteomenetlusega kaasnevat riivet isiku õigustele, keda kahtlustatakse süüteo toimepanemises enne, kui tema

kohta on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus.² Sääraseid riiveid kaasneb süüteomenetlusega mitmeid, näiteks vara arest või vahistamine (vahistamise kohta vt nt RKÜK 01.02.2008, [3-1-15-07](#), p 24). Vaieldamatult riivab isiku õigust süütuse presumptsioonile ka see, kui tema vabadus võetakse enne süüdimõistva kohtuotsuse jõustumist põhjusel, mis on tingitud arvatava süüteo toimepanemisest, olgu see kas või uute süütegude või pakkumineku ärahoidmiseks.

40. PS § 22 lg 1 riive kindlakstegemisel tuleb aga peatuda ka väärteomenetluse seadustikus kasutatud mõisteaparaadil. VTMS § 199 lg 3 järgi jõustub kohtuotsus aresti mõistmise kohta selle tegemisest. Sestap räägitakse ka VTMS § 205 lg-s 1 *süüdlasest* (süüdlane on VTMS § 18 lg 2 järgi isik, kelle karistamise kohta on jõustunud kohtuvälise menetleja otsus või kohtuotsus) ning jõustunud kohtuotsusest. Niisiis jõustub väärteomenetluse seadustiku terminoloogia kohaselt maakohtu otsus aresti mõistmise kohta koheselt. Sealjuures keelab VTMS § 4 käsitada kedagi väärteo toimepanemises *süüdlasena* enne, kui väärteo eest karistamise otsus on tema kohta *jõustunud*. Ehkki VTMS grammatilise tõlgenduse järgi on XX süüdlane, sest kohtuotsus tema arestiga karistamise kohta on jõustunud ning süütuse presumptsiooni põhimõtte tema suhtes enam ei kohaldu, ei tähenda see, et ta oleks käsitatav isikuna, kelle kohta on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus PS § 22 lg 1 mõistes.
41. Kohtuotsuse jõustumine viidatud põhiseaduse sätte tähenduses on autonoomne mõiste. Jõustunud kohtuotsusena PS § 22 lg 1 mõttes saab käsitada üksnes sellist kohtuotsust, mida korrakohases kaebemenetluses enam vaidlustada ei saa. Alles siis saab rääkida isikust, kelle süü on põhiseaduse tähenduses kindlaks tehtud ning keda tohib käsitada süüteo toimepanijana.
42. Samasuguse tõlgenduse tingib inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi *konventsiooni*) art 6 lg 2 rakenduspraktika. Viidatud sätte järgi peetakse igaüht, keda süüdistatakse kuriteos, süütuks seni, kuni tema süü ei ole seaduse kohaselt tõendatud. Ka see põhiõigus kohaldub praeguse menetluse esemeks olevatele väärtegudele, mis on konventsiooni mõttes samastatavad kuritegudega, iseäranis siis, kui karistuseks saab mõista vabadusekaotuse (vt liiklusväärtegude osas EIK 21.02.1984, 8544/79, [Öztürk v. Germany](#), p-d 46-55; vabaduse võtmine on EIK hinnangul karistusõigusliku sanktsiooni *par excellence*, vt EIK 10.02.2009, 14939/03, [Sergey Zolotukhin v. Russia](#), p 56). Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas on rõhutatud, et konventsiooni art 6 lg 2 kohaldub tervele süüteomenetlusele, sh apellatsioonimenetlusele ning ka siis, kui isik mõisteti esimese astme kohtu poolt süüdi (EIK 24.05.2011, 53466/07, [Konstas v. Greece](#), p 36).
43. Vaatamata sellele, et VTMS mõistekasutuse järgi on maakohtu otsus jõustunud, saab seda VTMS § 136 lg 1 järgi vaidlustada ringkonnakohtus. Ringkonnakohtu otsust saab aga omakorda VTMS § 155 lg 1 p 3 järgi vaidlustada Riigikohtus. Järelikult ei ole XX-i suhtes jõustunud süüdimõistev kohtuotsus PS § 22 lg 1 mõttes. Samuti ei ole tema süü seaduse kohaselt tõendatud konventsiooni art 6 lg 2 mõttes.
44. *De lege ferenda* võiks seadusandja väärteomenetluse seadustikus kasutatud mõisteid muuta. Isiku nimetamine *süüdlaseks* enne, kui tema suhtes on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus PS § 22 lg 1 mõttes, riivab tarbetult tema õigust aule, heale nimele ja süütuse presumptsioonile (vrd ainuüksi süüdistatava menetlusstaatuse mõju isiku õigustele: RKÜK 22.03.2011, [3-3-1-85-09](#), p 135). Ebaõnnestunud terminikasutuse tõttu jääb VTMS §-st 4

² Vt sarnaselt A. Soo. § 22 komm-d 34 ja 37 – U. Lõhmus (peatöim.). Eesti Vabariigi põhiseaduse kommentaarid. Eesti Teaduste Akadeemia Riigiõiguse Sihtkapital. 2023.

ka ebaõige mulje, justkui aresti mõistmise järel süütuse presumptsiooni põhimõte ei kohaldu. Kõige lihtsam oleks ebakõla kõrvaldada nii, et seadusandja eristaks kohtuotsuse jõustumist ning selle täitmisele pööramist, lubades – seal, kus see on kohane – pöörata täitmisele ka veel jõustumata kohtuotsuse (vrd TsMS § 467).

(c) PS § 24 lg 5: edasikaebeõigus

45. PS § 24 lg 5 järgi on igaühel õigus tema kohta tehtud kohtu otsuse peale seadusega sätestatud korras edasi kaevata kõrgemalseisvale kohtule. PS § 24 lg 5 kaitseala riivab igasugune takistus kõrgema astme kohtu poole pöördumisel (RKÜK 01.02.2016, [3-2-1-146-15](#), p 58). Nagu eespool selgitatud, ei kaota isik, kellele mõistetud arest viivitamatult täitmisele pööratakse, apellatsioonioigust. Samas selgitas ringkonnakohus eespool sedagi, et konkreetset juhul ei olnud ringkonnakohtul seadusest tulenevalt võimalik apellatsiooni lahendada enne, kui XX sai temale mõistetud karistuse kantud. Apellatsiooni esitamine aresti täitmist ei peata (vrd lahendi täitmise peatamise võimalusega kassatsioonimenetluses VTMS § 160 lg 9; teistmismenetluses VTMS § 184 lg 1 ning määruskaebemenetluses VTMS § 197). Riivet suurendab seegi, et suurem osa arestist sai kantud enne, kui kohus isegi tervikotsuse koostas (vrd RKKK 22.06.2022, [1-16-9171/1839](#), p-d 28-29).
46. PS § 24 lg-st 5 ei tulene mitte üksnes formaalne õigus kohtu lahendit vaidlustada, vaid edasikaebeõigus peab olema ka tõhus. Niisiis on PS § 24 lg-s 5 sätestatud põhiõiguse riivena käsitatavad ka sellised edasikaebeõiguse teostamist mõjutavad asjaolud, mis vähendavad kaebeõiguse tõhusust. VTMS § 205 lg-s 1 sätestatu tõttu tuleb karistus sisuliselt alati tervikuna ära kanda hoolimata edasikaebeõiguse kasutamisest ning sõltumata sellest, kas maakohtu otsus osutus õigeks või valeks. Sel juhul saab edasikaebeõiguse kasutamise tulemusena üksnes tõdeda isiku õiguste rikkumist ning hüvitada talle tekitatud kahju. See ei ole aga samaväärne kohtu võimalusega isiku õiguste rikkumist – st tema vabaduse võtmist – ära hoida. Niisiis riivab VTMS § 205 lg 1 ka PS § 24 lg-s 5 sätestatud põhiõigus.
47. PS § 24 lg 5 kaitseala sisustamisel tuleb arvestada ka konventsiooni ning selle lisaprotokollide rakendamispädevusega. Konventsiooni protokolli nr 7 art 2 lg 1 esimese lause järgi on igaühel, kelle kohus on kuriteos süüdi mõistnud, õigus pöörduda kõrgemalseisva kohtu poole tema süüdimõistmise või karistuse uuesti läbivaatamiseks. Ka Euroopa Inimõiguste Kohtu järjepidev praktika nõuab, et kaebeõigus ei oleks üksnes illusoorne, vaid tõhus. Olukord, kus õigusrikkumise eest mõistetud arest tuleb ära kanda sõltumata apellatsioonkaebuse esitamisest, on järjepidevalt loetud protokolli nr 7 art 2 lg 1 kaitsealasse kuuluvaks (EIK 30.10.2014, 17888/12, [Shvydka v. Ukraine](#), p-d 46-55; 10.04.2018, 54381/08 jt, [Tsvejkova and Others v. Russia](#), p-d 179-191; 08.10.2019, 13764/15, [Martynyuk v. Russia](#), p-d 38-43; 03.02.2022, 74576/13, [Malynovska v. Ukraine](#), p-d 6-14; 22.09.2022, 6251/14, [Igor Lutsenko v. Ukraine](#), p 11).

(4) Kooskõla Euroopa Liidu õigusega

48. Kui kohtul tekivad kahtlused nii EL õiguse kohaldamisalasse kuuluva EL õigusega seotud Eesti sätte põhiseaduspärasuses kui ka selle sätte kooskõlas EL õigusega, on tal üldjuhul võimalik hinnata, kumma vastavuse kontrolli ta kohtuasja lahendamiseks teeb (vt RKÜK 15.03.2022, [5-19-29/38](#), p-d 36-50).
49. Osas, millega aresti kohesel täitmisele pööramisel võidakse riivata XX-i õigust süütuse presumptsioonile, tuleb kontrollida ka kooskõla Euroopa Liidu õigusega, sest direktiivi

(EL) 2016/343 (edaspidi *direktiiv*) art 3 järgi peavad liikmesriigid tagama, et kahtlustatavat ja süüdistatavat peetakse süütuks seni, kuni tema süüd ei ole seaduse kohaselt tõendatud.

50. Kolleegium tõdeb, et direktiivi kohaldamisala ei ole väärtegade ning iseäranis liiklusväärtegade korral ühemõtteliselt selge. Direktiivi artikli 2 järgi kohaldatakse seda kriminaalmenetlusele. Ehkki direktiivi preambulil ei ole siduvat õigusjõudu (EK 19.12.2019, C-418/18 P, *Puppinck jt vs. komisjon*, p-d 75-76), tuleb põhjenduspunkti 11 esimese lause järgi kriminaalmenetluse mõistet sisustada nii, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Liidu Kohus. Ehkki Euroopa Liidu Kohus ei ole kõnesoleva direktiivi kohaldamisala selgitanud, on liidu kohus aga varasemas praktikas nii kuriteo kui kriminaalsüüdistuse mõiste sisustamisel lähtunud Euroopa Inimõiguste Kohtu niinimetatud *Engeli* kriteeriumitest, mille järgi tuleks käsilolevat väärtemenetlust pidada kriminaalmenetluseks nii konventsiooni kui ka direktiivi mõttes (vt nt süütuse presumptsiooni kontekstis EK 02.02.2021, C-481/19, *DB v Commissione Nazionale per le Società e la Borsa (Consob)*, p 42; *Engel*'i kriteeriumite kohaldamist süütuse presumptsiooni kontekstis koos viidetega Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale vt ka RKHK 31.03.2025, *3-23-2858/48*, p 25.1). Sealjuures on Euroopa Liidu Kohus pidanud liiklussüütegusid – isegi, kui karistus mõistetakse haldusmenetluses – *Engeli* kriteeriumitele tuginedes kriminaalkaristusteks liidu õiguse mõttes (EK 22.06.2021, C-439/19, *Latvijas Republikas Saeima*, p-d 81-92 ja 06.10.2021, C-338/20, *Prokuratura Rejonowa Łódź-Bałuty*, p 29). Kummastaval kombel öeldakse aga direktiivi põhjenduspunkti 11 teises lauses: *Käesolevat direktiivi ei tuleks kohaldada tsiviil- ega haldusmenetlusele, sealhulgas sellisele haldusmenetlusele, mille tulemusel võib mõista karistuse, nagu menetlus, mis on seotud [...] maanteeliikluse (ing k road traffic – ringkonnakohtu märkus) [...] ja sellise menetlusega seoses läbiviidavale haldusasutuste uurimisega*. Niisiis on direktiivi põhjenduspunkti 11 esimene ja teine lause üksteisega vastuolus.³ Direktiivi kohaldatavuse kasuks võib rääkida see, et Eestis menetletakse liiklusrikkumisi ning võimuesindaja solvamist väärtemenetluses, mis ei ole – vähemasti riigisisese liigituse järgi – küll kriminaalmenetlus, ent mitte ka tsiviil- ega haldusmenetlus (sarnanedes sisult siiski teiste liikmesriikide halduskaristusmenetlusele).
51. Isegi kui järeldada, et VTMS § 205 lg 1 võiks olla vastuolus direktiivi art-ga 3, tuleb arvestada, et liidu õigusega vastuolus oleva õigusnormi saab jätta kohaldamata üksnes siis, kui liidu õigusel, millega riigisisene säte vastuolus on, on vahetu õigusmõju (EK 24.06.2019, C-573/17, *Popławski*, p-d 62-68). Kui liidu õigusel vahetut õigusmõju ei ole, ei saaks liidu õigusega vastuolu tõttu VTMS § 205 lg-t 1 kohaldamata jätta, mistõttu ei saaks seda võimalust põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamise alternatiivina isegi kaaluda.
52. Direktiividel üldjuhul vahetut õigusmõju pole. Erandlikult on direktiiv otsekohalduv, kui 1) direktiiv pole tähtjaks üle võetud või on valesti ühtlustatud; 2) direktiiv on sisult piisavalt selge, tingimusteta, täpselt määratletud, ei vaja siseriiklikult konkretiseerimist; 3) direktiiv annab liikmesriigi kodanikele õigusi, mille kohustatud pooleks on liikmesriik, kes pole direktiivi õigeaegselt üle võtnud (vt Euroopa Liidu Kohtu praktikat kokku võtvalt RKHK 16.06.2010, *3-3-1-36-10*, p 21 ning EK 11.07.2002, C-62/00, *Marks & Spencer*,

³ Sama probleemi ja võimalike tõlgendusvõimaluste kohta põhjalikumalt:

- 1) M. Kärner, K. Rosin. Teekaardidirektiivid kahtlustatavate ja süüdistatavate õiguste tagajana kriminaalmenetluses. Direktiiv (EL) 2016/343. - Juridica 7/2018, lk 499;
- 2) M. Kärner. Procedural Rights in the Outskirts of Criminal Law: European Union Administrative Fines. – Human Rights Law Review, 2022, 22, lk 14.

p 25). Kolleegium kahtleb selles, et direktiivi artikkel 3 on piisavalt konkretiseeritud jaatamaks selle vahetut õigusmõju VTMS § 205 lg-s 1 sätestatud reegli kontekstis.

53. Kui aresti viivitamatu täitmine on süütuse presumptsiooni aspektis liidu õiguse (täpsemalt eespool nimetatud direktiivi) kohaldamisalas, kohaldub ka [Euroopa Liidu põhiõiguste harta](#) (edaspidi *harta*) (vt EK 26.02.2013, C-617/10, [Åkerberg Fransson](#), p-d 19–21), mis on teiste aluslepingutega võrdselt osa liidu esmasest õigusest ([Euroopa Liidu Lepingu](#) art6 lg 1). Põhiõigus süütuse presumptsioonile on sätestatud ka harta art 48 lg-s 1. Euroopa Liidu Kohtu praktika järgi annavad ka harta sätted õigussubjektidele õigusi vahetult üksnes siis, kui nendega on kehtestatud täpsed ja tingimusteta kohustused, mis ei vaja nende kohaldamiseks mingit liidu ega liikmesriikide asutuste hilisemat sekkumist (EK 20.03.2018, C-537/16, [Garlsson Real Estate jt](#), p 65). Arvestades seda, et harta art 48 lg 1 ning direktiivi art 3 on sõnastuselt väga sarnased, on kolleegiumil kahtlus ka kõnesoleva harta artikli vahetus õigusmõjus.
54. Liidu õiguse kohaldamisel tekkinud küsimustest hoolimata ei pea kolleegium tarvilikuks hinnata, kas tõusetunud küsimustes tuleks küsida eelotsust Euroopa Liidu Kohtult, vaid peab põhjendatuks jätkata sätte põhiseaduslikkuse kontrolli. VTMS § 205 lg 1 võib liidu õiguse kohaldamisalas olla üksnes ühe põhiõiguse riive osas, ent kolleegium tuvastas riivatavaid põhiõigusi kolm. Ringkonnakohus peab oluliseks seda, et kõige vahetumalt riivab VTMS § 205 lg 1 isiku õigust füüsilisele vabadusele (PS § 20), mis on paljude teiste põhiõiguste kasutamise eelduseks ning seega ka Eesti põhiseaduses üks olulisemaid põhiõigusi (RKÜK 10.04.2012, [3-1-2-2-11](#), p 48). Kui VTMS § 205 lg 1 tuleb jätta kohaldamata vastuolu tõttu põhiseadusega, ei ole liidu õiguse kohaldumine enam määrav. Neil põhjustel jätkab ringkonnakohus VTMS § 205 lg 1 põhiseaduspärasuse kontrolli. Küsimus kooskõlast liidu õigusega (sh eelotsuse küsimise vajalikkusest) tõusetuks uuesti siis, kui ringkonnakohus järeldaks, et VTMS § 205 lg 1 on kooskõlas põhiseadusega.

(5) Riive legitiimne eesmärk

55. PS § 20 lg-s 1 on sätestatud kvalifitseeritud seadusereservatsiooniga põhiõigus, mida võib seaduse alusel piirata PS § 20 lg-s 2 sätestatud alustel.
56. PS § 22 lg 1 on piiriklauslita põhiõigus, mida võib riivata teiste põhiõiguste või põhiseaduslikku järku väärtuste kaitseks (vrd RKÜK 15.02.2023, [3-18-477/73](#), p 63).
57. PS § 24 lg-s 5 on lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõigus, mida võib piirata igal põhiseadusega kooskõlas oleval põhjusel (RKÜK 01.02.2016, [3-2-1-146-15](#), p 71).
58. VTMS § 205 lg 1 sõnastus on kehtinud seaduse jõustumisest saati. Riigikogu koduleheküljel avaldatud seaduseelnõu materjalidest seadusandja eesmärki tuvastada võimalik ei ole (Riigikogu IX koosseisu [seaduseelnõu 441 „Väärteomenetluse seadustik“](#)). VTMS § 205 lg 1 ja § 209 õiguslik regulatsioon on sarnane 1992. a jõustunud ja kuni 13. juulini 2002 kehtinud haldusõigusrikkumiste seadustiku (RT 1992, 29, 396; RT I 2002, 56, 350) § 330 lg-ga 2 ja §-ga 331, mille järgi pöörati otsus karistuse kohaldamiseks arestina täitmisele viivitamatult, välja arvatud juhul, kui esines asjaolusid, mis selle välistavad. Aresti kohese täitmisele pööramise nägi ette ka Eesti NSV administratiivõiguserikkumiste koodeksi (ENSV Teataja 1985, nr. 40, lisa; RT 1992, 29, 396) § 328. Sealjuures on nii kehtiv kui ka varasem õigus alati näinud ette, et rahatrahvi vaidlustamisel on suspensiivne mõju (VTMS § 204, haldusõigusrikkumiste seadustiku § 330 lg 2, Eesti NSV administratiivõiguserikkumiste koodeksi § 309 lg 1).

59. Kuigi seadusandja tahe ei selgu eelnõu väljatöötamise materjalidest, nõuab VTMS § 205 lg 1 – erinevalt oma eelkäijatest – üksnes sellise aresti viivitamatut täitmisele pööramist, mis kohaldatakse isikule, kes oli kohtumenetluse ajaks kinni peetud. VTMS § 44 lg 1 annab õiguse isik, kelle kohta on põhjendatult alust arvata, et ta on toime pannud väärteo, 48 tunniks kinni pidada, kui: 1) ta püüab põgeneda; 2) ei ole tuvastatud tema isikut; 3) ta võib jätkuvalt toime panna väärtegu; 4) ta võib väärteomenetlust takistada või sellest kõrvale hoida. Niisiis on põhjust arvata, et aresti kohene täitmisele pööramine võib vähemasti osaliselt täita samu eesmärke nagu VTMS § 44 lg 1. Üksiti tähendab see praktikas seda, et aresti viivitamatu täitmisele pööramine tuleb kõne alla ennekõike siis, kui isiku kinnipidamisest kohtuotsuse tegemiseni kulub kuni 48 tundi.

(a) PS § 20 riive legitiimne eesmärk

60. PS § 20 lg 2 p 1 järgi võib vabaduse võtta kohtuotsuse või kohtu poolt määratud aresti täitmiseks. PS § 20 lg 2 p 2 järgi mh seadusega sätestatud kohustuse täitmise tagamiseks, PS § 20 lg 2 p 3 järgi aga kuriteo või haldusõiguserikkumise ärahoidmiseks, sellises õiguserikkumises põhjendatult kahtlustatava toimetamiseks pädeva riigiorani ette või tema pakkumineku vältimiseks. Analoogsed alused näeb ette konventsiooni art 5 lg 1 p-d a), b) c).

61. Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika järgi on ka jõustumata süüdimõistva otsuse korral vabaduse võtmise aluseks konventsiooni art 5 lg 1 p a) (EIK 04.06.2015, 5425/11, [Ruslan Yakovenko v. Ukraine](#), p-d 45-51). Ka Riigikohtu praktika järgi on sel juhul vabaduse võtmise põhiseaduslikuks aluseks PS § 20 lg 2 p 1 (RKKK 22.06.2022, [1-16-9171/1839](#), p 27; p 14; 28.11.2012, [3-1-1-94-12](#), p 14; 21.06.2006, [3-1-1-59-06](#), p 9; 14.10.2003, [3-1-1-121-03](#), p 9). Tegemist on kohtute pikaajalise ja väljakujunenud käsitlemisega, millest juhindub ka ringkonnakohus.⁴

62. Kolleegiumi hinnangul annab PS § 20 lg 2 p 1 aluse vabaduse võtmiseks 1) vabadusekaotusliku karistuse vahetuks täideviimiseks, st mõistetud karistuse kandmiseks, et saavutada karistuse eesmärgid kui ka 2) sellise jõustumata karistusotsuse tulevase täitmise tagamiseks.

63. Esimesel juhul, s.o vabaduse võtmisel üksnes karistuse eesmärkide saavutamiseks, saab kolleegiumi hinnangul vabaduse võtta üksnes põhiseaduse mõttes jõustunud lahendiga. Kolleegium mõõnab, et aresti viivitamatu täitmisele pööramine oleks menetlusökoonoomia kui põhiseaduslikku järku väärtuse huvides (vt RKPJK 02.06.2025, [5-25-1/15](#), p 50), sest riik ei peaks hiljem otsuse täitmisele ressursi kulutama (nt lahendi täitmisele pööramise määrase tegemine, sundtoomine, tagaotsimine). Samuti võiks karistuse viivitamata täideviimine suurendada selle mõju ning aidata tõhusamalt saavutada arestiga taotletavaid eesmärke (vt aresti täideviimise eesmärkide kohta VangS § 6 lg 1 koosmõjus § 86 lg-ga 1). Samas oleks selline käsitus ühildamatu PS § 22 lg-s 1 sätestatud süütuse presumptsiooni põhimõttega. Raske on leida midagi, mis rikuks süütuse presumptsiooni põhimõtet veel rängemalt kui vabadusekaotusliku karistuse täideviimine enne karistusotsuse jõustumist. Nagu eespool märgitud, oli maakohtu otsus jõustunud üksnes väärteomenetluse seadustiku terminoloogia järgi, kuid mitte põhiseaduse tähenduses (vt ringkonnakohtu otsuse p-d 40-

⁴ Kriitilisi argumente põhiseaduse ja konventsiooni teistsuguse tõlgenduse kasuks vt:

1) A. Plekksepp. § 20 kom 35 – U. Lõhmus (peatöim.). Eesti Vabariigi põhiseaduse kommentaarid. Eesti Teaduste Akadeemia Riigiõiguse Sihtkapital. 2023;
2) S. Treschel. Human Rights in Criminal Proceedings. Oxford: Oxford University Press 2005, lk-d 519-520.

- 43). Niisiis ei saa vabaduse võtmise legitiimse eesmärgina PS § 20 lg 2 p 1 mõttes käsitada jõustumata otsuse täitmist üksnes karistuse eesmärkide saavutamiseks, sest see oleks ilmses vastuolus PS § 22 lg-s 1 sätestatuga.
64. Teisel juhul saab aresti viivitamatu täitmisele pööramise legitiimseks eesmärgiks pidada kohtu poolt mõistetud aresti täitmise tagamist, kui on alust karta, et isik võib karistuse kandmisest kõrvale hoida. PS § 20 lg 2 p 1 lubab sel alusel vabaduse võtta ka siis, kui karistusotsus ei ole veel jõustunud (RKKK 22.06.2022, [1-16-9171/1839](#), p 27 ja RKPJK 04.04.2011, [3-4-1-9-10](#), p 64).
65. Arvestades mh seda, et vabaduse võtmise eelduseks on see, et isik on kohtumenetluse ajal kinni peetud ning VTMS § 44 lg 1 p 3 alusel on ka jätkuv väärtegade toimepanemise oht kinnipidamise aluseks, saab riive legitiimseks eesmärgiks pidada ka kuriteo või haldusõigusrikkumise ärahoidmist. Üldjuhul annaks selleks õiguse PS § 20 lg 2 p 3 ning konventsiooni art 5 lg 1 p c).
66. Samas, nagu eespool märgitud, on Euroopa Inimõiguste Kohus leidnud, et kui vabadus võetakse ühes süüdimõistva otsusega, on vabaduse võtmise aluseks konventsiooni art 5 lg 1 p a). Viidatud Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika järgi lakkab konventsiooni art 5 lg 1 p c) toime hetkest, mil esimese astme kohus teeb süüdimõistva otsuse ning seda ka siis, kui vabaduse võtmist põhjendatakse uute kuritegude toimepanemise ohuga (vt lisaks eespool viidatule nt EIK 28.03.1990, 11968/86, [B. v. Austria](#), p-d 35-40 ja 15.02.2005, 55939/00, [Sulaoja v. Estonia](#), p 52, kus vahistamise aluseks oli mh uute kuritegude toimepanemise oht). Niisiis toetab Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika käsitlust, mille järgi on konventsiooni art 5 lg 1 p a) vabaduse võtmise aluseks ka siis, kui vabadus võetakse jõustumata kohtuotsuse alusel ja see on vajalik uute õigusrikkumiste toimepanemise tõkestamiseks.
67. Ka Riigikohus on eespool viidatud lahendites tuletanud jõustumata süüdimõistva otsusega vabaduse võtmise põhiseadusliku aluse PS § 20 lg 2 p-st 1 (vt ringkonnakohtu otsuse p 61).
68. Samas on Riigikohtul tulnud oma seisukoht kujundada olukordades, kus kriminaalmenetluses on kõne all olnud vabaduse võtmine kohtuotsuse täitmise tagamiseks. Määravaks on olnud see, et kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 130 lg 4¹ ei võimaldagi kohtul omal algatusel süüdimõistva otsuse tegemisel isikut muul põhjusel vahistada, kui karistuse kandmise kõrvalehoidmise ohu korral süüdimõistva kohtuotsusega mõistetud vangistuse täitmiseks. Siiski on Riigikohus – ilma põhiseadusest tulenevale riivealusele viitamata – leidnud, et süüdimõistvat otsust tehes võib kohus jätta varem vahistatud süüdistatava vahi alla ka siis, kui tema vahistamine on tingitud üksnes uute kuritegude toimepanemise ohust (RKKK 28.11.2012, [3-1-1-94-12](#), p 17). Ringkonnakohtu arvates ei välista põhiseadus isiku vabaduse võtmist samal põhjusel ka süüdimõistva otsuse tegemisel. Põhiseaduse mõttes ei ole ühtegi põhjust lubada ühel ja samal põhjusel isiku *jätkuvat* vabaduse võtmist pärast süüdimõistvat otsuse tegemist, ent mitte samal alusel tema vabaduse võtmist süüdimõistva otsuse tegemisel. Niisiis jääb üksnes küsimus, kas vabaduse võtmisel süüdimõistva otsusega on riive legitiimseks aluseks PS § 20 lg 2 p 1 või p 3.⁵

⁵ PS § 20 lg 2 p 3 toimeala lõpu osas ollakse eri meelel ka õiguskirjanduses:

- 1) toimeala lõpeb esimese astme kohtu otsusega – T. Kolk. § 20 komm 47 – Ü. Madise jt. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2020;
- 2) toimeala lõpeb kohtuotsuse jõustumisega –A. Plekksepp. § 20 komm 81 – U. Lõhmus (peatöim.). Eesti Vabariigi põhiseaduse kommentaarid. Eesti Teaduste Akadeemia Riigiõiguse Sihtkapital. 2023.

69. Ringkonnakohtu arvates on sel juhul vabaduse võtmine õigustatud PS § 20 lg 2 p-s 3 sätestatud alusel. Erinevalt konventsiooni art 5 lg 1 p-st a), mille järgi on lubatav *seaduslik kinnipidamine pädeva kohtu süüdimõistva otsuse alusel*, annab PS § 20 lg 2 p 1 aluse vabaduse võtmiseks *süüdimõistva kohtuotsuse või kohtu poolt määratud aresti täitmiseks* (ringkonnakohtu allajoonimised). On tõsi, et ka aresti täitmise üheks eesmärgiks on eripreventsioon, ent kolleegium jääb enda eespool väljendatud seisukoha juurde, et õigus süütuse presumptsioonile ei luba asuda karistuse eesmäärke täitma enne seda, kui süüdimõistev otsus on lõplik (vt ringkonnakohtu otsuse p 63). Ehkki Riigikohus on sidunud PS § 20 lg 2 p 3 eesmärgi isiku toimetamisega pädeva riigiorgani ette (RKÜK 21.06.2011, [3-4-1-16-10](#), p 88), hõlmab see eesmärk ringkonnakohtu arvates ka edasikaebemenetlust. Järelikult annab PS § 20 lg 1 p 3 legitiimse aluse võtta arestiga karistatud isikult koheselt vabadus, kui see on vajalik uute õigusrikkumiste ärahoidmiseks.
70. Ehkki ringkonnakohus leiab, et vabaduse võtmise legitiimseks eesmärgiks saaks põhimõtteliselt olla nii karistusotsuse täitmise tagamine kui ka uute õigusrikkumiste toimepanemise ohu tõrjumine, märgib kolleegium siiski, et taoliste eesmärkide sihipärane taotlemine seadusandja poolt on vääртеomenetluse seadustiku loogikat silmas pidades kummaline. Nimelt välistab VTMS § 37 vääртеomenetluses tõkendite kohaldamise. See tähendab, et seadusandja ei ole üldjuhul lubanud isiku vabadust vääртеomenetluse raames piirata enam kui 48 tunniks (VTMS § 44 lg 1) sõltumata sellest, kui suur põgenemise või uute õigusrikkumiste toimepanemise oht menetlusaluse isiku puhul esineb. Nagu eespool selgitatud, on VTMS § 205 lg 1 alusel aresti viivitamatu täitmisele pööramise eelduseks see, et isiku kinnipidamisest karistusotsuse tegemiseni ei kulu enam kui 48 tundi (vt ringkonnakohtu otsuse p 59). Praktikas tähendab see üldjuhul seda, et tegemist on nii-öelda lihtsamate vääртеgudega, mille tõendamine ei ole ülemäära keerukas. On kaheldav, kas on veenvaid põhjuseid selleks, miks tuleks just selliste menetlusaluste isikute vabadust asuda viivitamatult piirama, seevastu menetlusalused isikud, kes võidi küll kohtuvälises menetluses kinni pidada, kuid kelle vääртеomenetlus võtab objektiivsetel põhjustel enam kui 48 tundi (nt nõuab alkoholi tarvitanud juht vereproovi vmt), jäävad vabadusse sõltumata sellest, et nende põgenemis- või retsidiivsusoht võib olla suurem, samuti võib ohtlikum olla neile ette heidetav vääртеgu. Kolleegium rõhutab, et ei osuta sellele vastuolule selleks, et õigustada vabaduse võtmise aluste laiendamist vääртеomenetluses, vaid selleks, et näitlikustada, kui ebaloogiline on VTMS § 205 lg-s 1 sätestatud reegel.

(b) PS § 22 lg 1 ja § 24 lg 5 riivete legitiimsed eesmärgid

71. Eespool käsitletud riivealused – süüdimõistva otsuse täitmise tagamine ning uute õigusrikkumiste ärahoidmine – õigustavad ka PS § 22 lg-s 1 ja § 24 lg-s 5 sätestatud põhiõiguste piiramist.
72. Süüdimõistva kohtuotsuse täitmine on põhiseaduslikku järku väärtus (RKKK 11.03.2015, [3-1-1-9-15](#), p 27).
73. Õigusrikkumiste ärahoidmine on riigi kohustus (PS § 14 lg 1) ning inimestel on ka õigus nõuda, et riik kaitseb neid ohtlike õigusrikkumiste eest (PS § 13).
74. Nagu eespool märgitud, on ka menetlusökoonomia põhiseaduslikku järku väärtuseks, mis võiks õigustada nii PS § 22 lg-s 1 kui ka § 24 lg-s 5 sätestatud põhiõiguse piiramist, ehkki üksnes menetlusökonomilistel kaalutlusel ei saa jõustumata kohtuotsust täitmisele pöörata (vt ringkonnakohtu otsuse p 63).

(6) Riive proportsionaalsus

75. PS § 11 järgi peab riive olema legitiimse eesmärgi saavutamiseks proportsionaalne (sobiv, vajalik ja mõõdukas). Põhiõiguse riive on eesmärgi saavutamiseks sobiv vahend siis, kui see aitab kaasa eesmärgi saavutamisele. Riive on vajalik aga üksnes juhul, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõnda teist, põhiõigusi vähem piiravat meetet kasutades (RKÜK 20.10.2020, [5-20-3/43](#), p 74). Abinõu mõõdukuse ehk kitsamas tähenduses proportsionaalsuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärkide tähtsust (RKÜK 21.01.2014, [3-4-1-17-13](#), p 35).
76. Aresti viivitamatu täitmisele pööramine on sobiv vahend tagamaks, et arest saab täidetud. Samuti tagab see, et vähemasti aresti täitmise perioodil ei saa süüdlane uusi õigusrikkumisi toime panna. Abinõu on ka vajalik, sest samu eesmarke ei ole võimalik sama tõhusalt saavutada isiku põhiõigusi vähem piiravat meetet kasutades. Vaieldamatult tagab füüsilise vabaduse võtmine kõige tõhusamalt seda, et arest saab ka tegelikult kantud ning uusi õigusrikkumisi sel ajal toime ei pandaks.
77. Kolleegium hindab iga põhiõiguse riive mõõdukust eraldi.

(a) PS §-s 20 sätestatud põhiõiguse riive mõõdukus

78. VTMS § 205 lg 1 ei võimalda kohtul arvesse võtta, kas menetlusaluse isiku puhul esineb ka üksikjuhtumil oht, et ta võib aresti hilisema täitmisele pööramise korral hakata karistuse kandmiselt kõrvale hoidma või uusi õigusrikkumisi toime panema. Aresti täitmisele pööramisega kaasneb äärmiselt intensiivne riive füüsilisele vabadusele kui ühele kõige olulisemale põhiõigusele (vt ka ringkonnakohtu otsuse p 54). Isiku vabaduse automaatne võtmine enne seda, kui karistusotsus on lõplik, ei ole mõõdukas selleks, et tõrjuda isikustamata ja abstraktselt karistuse kandmisest kõrvalehoidmise või uute süütegude toimepanemise ohtu.
79. Sealjuures möönab kolleegium, et konkreetse normikontrolli raames tuleb hinnata seda, kas säte, mis võib iseenesest abstraktselt olla põhiseadusvastane, tõi põhiõiguste rikkumise kaasa ka konkreetsel juhul (vt nt RKÜK 01.07.2015, [3-4-1-2-15](#), p-d 48-62 ja võrdle p-ga 63).
80. Kohtuväline menetleja pidas XX-i kinni VTMS § 44 lg 1 p-des 1 ja 4 sätestatud alustel, s.o menetlusalune isik püüab põgeneda ning ta võib väärteomenetlust takistada või sellest kõrvale hoiduda. Protokollist nähtub, et XX-i käitumist peeti agressiivseks ning tema käitumise tõttu ei olnud ta võimeline isegi oma õiguste ja kohustustega tutvuma (tl 6).
81. Vaatamata agressiivsusele väärteo toimepanemise järel ning tema kinnipidamise alusele kohtuvälises menetluses, ei võimalda väärteoasja materjalid järeldada, et XX-i puhul oleks esinenud oht, et ta hakkab karistuse kandmiselt kõrvale hoiduma.
82. Ka ei leia ringkonnakohtu, et XX-i puhul esines sedavõrd suur uute väärtegude toimepanemise oht, mida oleks võimalik maandada üksnes 25-päevase aresti kohese täitmisele pööramisega ootamata edasikaebemenetluse ammendumist (uute väärtegude toimepanemise ohule ei tuginetud ka XX-i kinnipidamisel kohtuvälises menetluses). Ringkonnakohtu möönab, et maakohus viitas XX-ile karistust mõistes ka vajadusele heidutada teda väärtegude toime panemisest ning kaitsta õiguskorda seeläbi, *et*

liiklusreegleid pidevalt eirava juhi liiklusest kõrvaldamine, vähemalt lühiajalise aresti kandmise ajaks, tagab teiste liiklejate turvalisuse (maakohtu otsuse p-d 18 ja 21). Karistusregistri andmetel on tal liiklusrikkumise eest üksnes üks kehtiv karistus (liikluskindlustuse seaduse § 81 ning LS § 242 lg 1) 13. augustil 2024 toime pandud teo eest. Sealjuures ei seisnenud rikkumine selles, et XX oleks juhtinud mootorsõidukit alkoholi piirmäära ületades. Teda on küll varem välisriigis alkoholi- või narkojoobes juhtimise eest karistatud, ent need teod pani XX toime 2017. ja 2018. aastal, s.o enam kui 7-8 aastat tagasi (tl-d 11-12a). Neil asjaoludel ei saa ringkonnakohtu hinnangul rääkida sedavõrd suurest uute õigusrikkumiste toimepanemise ohust, mille maandamiseks oleks ainumõeldav aresti viivitamatu täitmisele pööramine.

- 83.** Sellest hoolimata peab kolleegium VTMS § 205 lg-s 1 sätestatud reeglit konkreetsel juhul mittemõõdukaks ja seega põhiseadusega vastuolus olevaks ka siis, kui leida, et XX-i toime pandud tegu ning tema varasem karistatus annaks põhiseaduse mõttes aluse tema vabaduse viivitamatuks võtmiseks uute õigusrikkumiste ärahoidmiseks.
- 84.** VTMS § 205 lg 1 järgi pööratakse kohtumenetluse ajaks kinni peetud isikule mõistatud arest koheselt täitmisele. See tähendab, et asjaolu, kas XX-i puhul on 25-päevase aresti viivitamatu täitmisele pööramine vältimatult vajalik selleks, et ta ei jätkaks uute õigusrikkumiste toimepanemist, ei tule isegi kaalumisele. Kohus ei pea aresti kohest täitmisele pööramist põhjendama, mistõttu on ainetu arutelu selle üle, kas varasemate rikkumiste ning süüks arvatava uue rikkumise vahel on piisav seos järeldamiseks, et lühiajalise aresti viivitamatu täitmisele pööramine on uute õigusrikkumiste ärahoidmiseks vältimatult vajalik ning sellega ei kannata oodata lõpliku otsuseni. Põhiseaduspärane vabaduse võtmine eeldab lisaks seadusliku aluse olemasolule ka seda, et vabaduse võtmine ei oleks meelevaldne. PS § 20 lg-s 1 tagatud vabaduspõhiõiguse riive saab olla põhiseadusega kooskõlas üksnes juhul, kui ka menetlus, mis viis kohtuotsuseni ja selle alusel vabaduse võtmiseni, oli põhiseadusega kooskõlas (RKÜK 10.04.2012, [3-1-2-2-11](#), p 49). Sarnaselt on ka Euroopa Inimõiguste Kohus leidnud, et lisaks seadusliku aluse olemasolule ei tohi vabaduse võtmine olla meelevaldne (ing k. *arbitrary*), ehkki meelevaldsuse lävend on konventsiooni art 5 lg 1 p-s a) sätestatud vabaduse võtmise korral võrdlemisi kõrge (vt EIK 29.01.2008, 13229/03, [Saadi v. The United Kingdom](#), p-d 67-71). Arvestades eriti vabaduse võtmisega kaasnevat põhiõiguste riive intensiivsust, eeldaks kolleegiumi hinnangul PS §-ga 20 kooskõlas olev aresti viivitamatu täitmisele pööramine uute õigusrikkumiste ärahoidmise eesmärgil seda, et küsimus sellest, kas aresti viivitamatu täitmisele pööramine on uute õigusrikkumiste ärahoidmiseks vältimatult vajalik, oleks kohtumenetluse esemeks ja menetlusalune isik saaks end selle vastu kaitsta. Korrakohane ja põhiseaduspärane vabaduse võtmise seaduslik alus eeldaks ka seda, et kohtul on ses küsimuses kaalutusõigus ning vabaduse võtmine ei oleks kohustuslik (analoogselt konventsiooni artikli 5 lg 1 p c) kontekstis vt EIK 26.07.2001, 33877/96, [Ilijkov v. Bulgaria](#), p 84). Kuna VTMS § 205 lg 1 seda ette ei näe, peab kolleegium XX-i vabaduspõhiõiguse riivet kõnesoleva sätte alusel mittemõõdukaks hoolimata sellest, milline uute õigusrikkumiste toimepanemise oht tema puhul esineda võis ning kas see võinuks teistsuguse õigusliku regulatsiooni korral viia järelduseni, et aresti viivitamatu täitmisele pööramine on ohu tõrjumiseks hädavajalik.
- 85.** Järelikult on VTMS § 205 lg 1 osas, milles see näeb ette aresti viivitamatu täitmisele pööramise, vastuolus PS §-ga 20.

(b) PS § 22 lg-s 1 sätestatud põhiõiguse riive mõõdukus

86. PS § 22 lg-s 1 sätestatud põhiõiguse riive mõõdukus on tihedalt seotud sellega, kas hoolimata sellest, et kohtuotsus ei ole selle sätte tähenduses jõustunud, esines mõni kaalukas ja põhiseaduspärane põhjus arestiga karistatud isiku vabaduse preventiivseks piiramiseks (ennekõike uute õigusrikkumiste toimepanemise või karistuse kandmisest kõrvalehoidmise oht). Nagu kolleegium eespool selgitas, pööratakse VTMS § 205 lg 1 alusel karistus viivitamata täitmisele igasugusest ohust hoolimata. Preventiivsete kaalutluste puudumisel jääb seega vähemasti väliselt mulje, et isikult võetakse vabadus üksnes seetõttu, et ta on väärtelos süüdi ning peab karistust kandma. Abstraktne ja isikustamata oht sellist süütuse presumptsiooni riivet ei õigusta.
87. Järelikult on VTMS § 205 lg 1 osas, milles see näeb ette aresti viivitamatu täitmisele pööramise, vastuolus PS § 22 lg-ga 1.

(c) PS § 24 lg-s 5 sätestatud põhiõiguse riive mõõdukus

88. Samuti ei pea kolleegium mõõdukaks VTMS § 205 lg-ga 1 kaasnevat riivet PS § 24 lg-s 5 ette nähtud edasikaebeõigusele.
89. Põhiseadust tuleb tõlgendada viisil, mis tagab selle vastavuse konventsiooni ja selle rakendamispädevuse (RKPKJ 20.04.2021, [5-20-10/13](#), p 62). Euroopa Inimõiguste Kohtu järjepideva praktika järgi rikub konventsiooni protokoll nr 7 art 2 lg 1 esimeses lauses sätestatud õigust tõhusale edasikaebeõigusele see, kui karistuseks mõistetud lühiajaline arest pööratakse koheselt täitmisele, apellatsiooni esitamine karistuse täitmisele pööramist ei peata ning karistus saab enne apellatsiooni lahendamist kantud. Apellatsioonikohtu õigust karistuse kandmise järel maakohtu otsus tühistada, samuti hüvitada vabaduse võtmisega tekitatud kahju, ei ole konventsiooni kohaldamispädevuses piisavaks peetud (EIK 30.10.2014, 17888/12, [Shvydka v. Ukraine](#), p-d 46-55; 10.04.2018, 54381/08 jt, [Tsvetkova and Others v. Russia](#), p-d 179-191; 08.10.2019, 13764/15, [Martynyuk v. Russia](#), p-d 38-43; 03.02.2022, 74576/13, [Malynovska v. Ukraine](#), p-d 6-14; 22.09.2022, 6251/14, [Igor Lutsenko v. Ukraine](#), p 11).⁶
90. Järelikult on VTMS § 205 lg 1 osas, milles see näeb ette aresti viivitamatu täitmisele pööramise, vastuolus PS § 24 lg-ga 5.

(7) Kokkuvõtte

91. Kokkuvõtvalt leiab ringkonnakohus, et VTMS § 205 lg 1 on osas, milles see näeb ette, et kui süüdlane oli kohtumenetluse ajaks kinni peetud ja kohtuotsuse täitmist ei ole edasi lükatud vastavalt VTMS §-le 209, pööratakse kohtuotsus aresti mõistmise kohta täitmisele viivitamata pärast selle tegemist, vastuolus PS §-ga 20, § 22 lg-ga 1 ning § 24 lg-ga 5. Ringkonnakohus tunnistab VTMS § 205 lg 1 viidatud osas põhiseadusega vastuolus olevaks ja jätab selle kohaldamata.
92. Kuna VTMS § 205 lg 1 on põhiseadusega vastuolus ja tuleb jätta kohaldamata, oli XX-ile mõistetud aresti viivitamatult täitmisele pööramine õigusvastane ning käsitatav menetlusõiguse olulise rikkumisena VTMS § 150 lg 2 mõttes. Karistuse täitmisele pööramisel tulnuks analoogia korras juhendada VTMS § 205 lg-s 2 sätestatud, st 1) XX-ile

⁶ Viidatud praktika on kujunenud Ukraina ja Venemaa Föderatsiooni vastu esitatud kaebustest. Ukraina põhiseaduskohus tunnistas 23. novembri 2018. a otsusega nr [1-12/2018\(3011/15\)](#) administratiivaresti viivitamatu täitmisele pööramise põhiseadusega vastuolus olevaks. Venemaa Föderatsiooni põhiseaduskohus on sellist regulatsiooni põhiseaduspäraseks pidanud (vt viidatud otsuse *Tsvetkova and Others v. Russia* p-des 78-79).

oleks tulnud kohtuotsuse kaebemenetluse ammendamise järel saata määrus selle kohta, mis ajaks ja millisesse arestimajja või vanglasse ta peab karistuse kandmiseks ilmuma või 2) maakohus oleks võinud otsuses märkida, mis aja järel pärast kaebemenetluse ammendumist ning millisesse arestimajja või vanglasse ta peab karistuse kandmiseks ilmuma. Kuna aresti viivitamatu täitmisele pööramise otsustuse õiguslik toime on lõppenud, sest XX asus koheselt karistust kandma ning karistus on tänaseks kantud, ei saa ringkonnakohus maakohtu otsust selles osas tühistada, kuid tunnistab selle õigusvastaseks (vrd RKKK 16.04.2020, [1-19-8262/17](#), p-d 29-30). Muus osas jääb maakohtu otsus muutmata.

- 93.** PSJKS § 9 lg 1 alusel edastab ringkonnakohus oma otsuse Riigikohtule. Vastavalt PSJKS § 9 lg-le 2 lisab ringkonnakohus kohtuotsuse resolutsioonile põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistatud seaduse väljavõtte.

(allkirjastatud digitaalselt)